



Concluzii sintetice asupra dezbaterii raportului “Doctoratul si Organizarea Școlilor Doctorale – O Diagnoză de Stare si Prospectari pentru un Viitor Posibil”

Preambul

Sistemul doctoral actual din România este rezultatul unei evoluții de-a lungul unei perioade de peste un secol, în cadrul mai cuprinzător al sistemului de învățământ superior și de cercetare. Contextul prezentului demers de diagnosticare și configurare a doctoratului include procesul de aplicare a principiilor și obiectivelor Procesului Bologna, realizarea națională a obiectivelor Agendei Lisabona, creșterea competitivității economice și academice în spațiul European și global al educației superioare și al cercetării.

Prin acceptiunea Comunicatului de la Berger (2005) al ministrilor responsabili de învățământul superior din țările care au aderat la Procesul Bologna, **DOCTORATUL** este instituit ca acel ciclu universitar ce succede ciclului de masterat, și care ***se realizează în forma învățării prin cercetare***. Prin urmare, derularea programelor doctorale este intrinsec legată de existența unor centre / colective de cercetare bine structurate (incluzând resursa umană și infrastructura de cercetare), în cadrul cărora doctorandul să își formeze, dezvolte și perfecționeze aptitudinile de cercetător științific. Îmersarea doctorandului într-un asemenea mediu, unde beneficiază de coordonarea conducătorului de doctorat și de experiența colegilor din colectivul de cercetare, reprezintă una din premisele succesului programului de pregătire doctorală, respectiv de asigurare a calității și originalității tezei de doctorat.

Recomandările incluse în raport, cu privire la revizuirea și consolidarea sistemului românesc de doctorat, sunt structurate pe următoarele componente,

- a) Organizarea sistemului doctoral în România
- b) Statutul doctorandului și al conducătorului de doctorat
- c) Calitatea academică a studiilor doctorale
- d) Evaluarea și asigurarea calității
- e) Deschiderea studiilor doctorale

care au stat la baza discuțiilor organizate la Universitatea „Politehnica” din Timișoara, în data de 18 septembrie 2009, în Sala Mare a Senatului.



Sinteza dezbaterilor asupra recomandărilor formulate în raport și concluzii

Analiza formelor de organizare a studiilor doctorale în țările avansate a condus la concluzia că doctoratul este în general mai performant în SUA decât în Europa pentru că este puternic instituționalizat. Tradițional, în România doctoratul s-a desfășurat preponderent în cadrul relației directe conducător – doctorand, dar în prezent se conturează tot mai clar organizarea în cadrul școlilor doctorale (programe doctorale structurate). În prezent denumiri de „școală doctorală” i se atribuie diferite semnificații care includ organizarea de cursuri de pregătire avansată, structuri administrative cu un portofoliu de activități ce includ formarea doctorală, sau care combină cursurile doctorale cu reglementarea relației conducător – doctorand.

În prezent doctoratul este înscris în Procesul Bologna ca fiind al 3-lea ciclu de formare universitară, și în conformitate cu Principiile Salzburg (2007) se apreciază că durata potrivită pentru studiile doctorale este de 3-4 ani. O analiză obiectivă a stadiului de implementare a Procesului Bologna, inclusiv ciclul 3 – studii doctorale, relevă faptul că nu procesul în sine creează dificultăți ci mai degrabă disponibilitatea la schimbare a mediului academic. În cazul doctoratului cu frecvență, durata de 3 – 4 ani poate conduce la un timp efectiv de lucru echivalent cu doctoratul tradițional, fără frecvență, derulat pe durata a 7-10 ani. Cu toate acestea, doctorandul nu mai dispune de timpul necesar însușirii și mai ales sedimentării cunoștințelor la nivelul pregătirii avansate conform competențelor certificate de diploma de doctor, existând permanent presiunea obținerii rapide de rezultate științifice, redactare și publicare de lucrări științifice în jurnale prestigioase, consacrate în domeniul de doctorat, respectiv elaborarea tezei de doctorat. Există două abordări posibile ale doctoratului, în contextul precizat mai sus:

- a) Abordarea unor tematici de cercetare cu risc redus (poate chiar nul), astfel încât să poată fi corelat direct efortul doctorandului cu rezultatele previzionate pe durata studiilor doctorale. Această abordare conduce în cele mai multe cazuri la un grad scăzut de originalitate a tematicii abordate, cu puține elemente de noutate, și în consecință dificultăți în publicarea de articole în jurnale cu bună cotație.
- b) Abordarea unor tematici de cercetare cu înalt grad de originalitate și complexitate, astfel încât rezultatele previzionate să poată fi validate din punct de vedere al contribuțiilor originale și valorii științifice printr-un riguros proces de recenzie specific jurnalelor consacrate, cu factor de impact bun pentru domeniul de doctorat abordat. Această abordare este posibilă doar în cazul în care conducătorul de doctorat coordonează un colectiv de cercetare, sau este cercetător senior într-un asemenea colectiv, și are acces nemijlocit la o bună infrastructură de cercetare (laboratoare, echipamente, etc.) . De asemenea, doctorandul trebuie să ia o opțiune timpurie pentru o viitoare pregătire doctorală, începând chiar cu finele primului ciclu Bologna (licență), și continuând cu al doilea ciclu Bologna (master). Astfel, doctorandul poate intra „lansat” în



programul de studii doctorale, cu o minimă experiență în tematica abordată și cu o imagine clar conturată a demersului de cercetare ce se finalizează cu redactarea tezei de doctorat.

Evident că se pot imagina și chiar sunt implementate soluții intermediare între cele două abordări creionate mai sus, cum ar fi doctoratul în co-tutelă, inclusiv în interiorul aceleiași instituții organizatoare de doctorat. De asemenea, acordurile de colaborare științifică inter-instituțională pot asigura accesul doctorandului la infrastructura de cercetare performantă disponibilă în alte universități din țară și străinătate.

Deși este dificil (și probabil contraproductiv) de reglementat strict între abordările creionate mai sus, se recomandă câteva direcții de acțiune care creează premisele unei pregătiri doctorale de calitate:

- a) Adoptarea unui standard minim, specific fiecărui domeniu de doctorat în parte, pentru valorificarea prin publicare a rezultatelor cercetării, înaintea susținerii publice a tezei de doctorat. Principalele beneficii constau în validarea calității și originalității rezultatelor care se regăsesc în teza de doctorat (prin procesul de recenzie al articolelor științifice), respectiv creșterea vizibilității internaționale.
- b) Imersarea potențialilor doctoranzi, respectiv a doctoranzilor în colective de cercetare bine structurate, care derulează proiecte de cercetare cu tematici conexe sau complementare tematicii tezei de doctorat. În acest fel, doctorandul beneficiază nu numai de îndrumarea și experiența conducătorului, ci și de expertiza membrilor colectivului de cercetare în care se integrează, respectiv de infrastructura de cercetare de nivel corespunzător. Prin urmare, trebuie încurajată (inclusiv prin procedurile de admitere la doctorat) continuarea studiilor doctorale în domeniul în care doctorandul a acumulat deja o minimă expertiză.
- c) Definirea tematicilor de doctorat pe cât posibil corelat cu proiectele de cercetare în care este implicat, sau pe care le coordonează, conducătorul de doctorat, astfel încât să existe resurse financiare disponibile pentru cheltuieli de logistică specifice programului de elaborare a tezei de doctorat.
- d) Promovarea pluridisciplinarității temelor de doctorat, și a doctoratului în co-tutelă atunci când tematica abordată se subsumează unor proiecte de cercetare complexe, proiecte derulate în parteneriat de mai multe colective de cercetare.

Operaționalizarea direcțiilor de acțiune de mai sus presupune confluența Școlilor Doctorale cu Centrele de Cercetare în „Școli de Cercetare”, care să dispună atât de resursele umane cât de infrastructura de cercetare capabile să promoveze un climat propice doctoratului performant din punct de vedere științific. Evaluarea, acreditarea, recunoașterea, și promovarea unor asemenea Școli de Cercetare ar oferi opțiuni clare candidaților la doctorat, și condiții optime doctoranzilor.



Obținerea de rezultate originale în cadrul programului doctoral ridică problema protecției proprietății intelectuale. Această problemă este cu atât mai actuală în domeniul științelor inginerești cu cât brevetarea internațională a soluțiilor tehnice originale, rezultate din activitatea de cercetare științifică, este acceptată ca validare și recunoaștere a calității rezultatelor.

Se propune ca de principiu dreptul asupra creației intelectuale să revină creatorului/creatorilor (nu instituției), urmând ca beneficiile să fie partajate funcție de contribuția instituției/finanțatorului, în baza unui contract între părți.

Una din problemele acute ale studiilor doctorale o constituie statutul persoanei care obține titlul de doctor. În prezent acest statut nu este clar precizat, iar perspectivele oferite după încheierea programului doctoral nu permit, în multe situații, valorificarea competențelor și expertizei dobândite pentru derularea proiectelor de cercetare. Deși în Europa post-doctoratul funcționează în cadre legale și de organizare vagi, se promovează ideea ca post-doctoratul să se constituie ca ciclul 4 al Procesului Bologna. Denumirea nu este cea mai fericită, pentru că post-doctoratul este o etapă de consacrare, și nu de formare. Este nevoie de implementarea unui sistem de burse post-doctorale, sau instrumente de finanțare prin competiție a proiectelor de cercetare destinate exclusiv post-doctoranzilor, pentru a asigura tranziția spre o carieră universitară sau de cercetare fără discontinuități în finanțare.

Prof.dr.ing. Nicolae Robu

Rector, Universitatea „Politehnica” din Timișoara

Timișoara, 28 sep. 2009